

Bijlage HAVO

2022

tijdvak 1

Nederlands

Tekstboekje

Ga verder op de volgende pagina.

Fantaseren is overleven

(1) Als rechtgeaarde feministe kon filosofe Marjan Slob wegzwijmelen bij de romantische fictie van de bouquet-reeks¹⁾. De vaste rolverdeling in deze verhalen: een jonge vrouw, wat naïef en onervaren, valt voor de charmes van een oudere, wereldwijze man. Vastgeroeste stereotypen die niet passen bij de denkbeelden van een vooruitstrevende vrouw als Slob, zou je zeggen. Dat besepte ze zelf ook wel.

(2) Toch sloten deze genderverhoudingen aan bij Slob's romantische fantasieën. Dat zette haar aan tot het schrijven van het boek *Foute fantasieën*, dat nu na tien jaar opnieuw wordt uitgegeven. Daarin zegt Slob dat zo'n heimelijke verbeelding verre van onschuldig is. Die zet volgens haar de toon voor de omgang tussen de seksen. "Maar let wel, *iedere* fantasie heeft een bepaald effect", zegt Slob. "Verbeelding doet iets met je, die beïnvloedt hoe je naar de wereld kijkt. Fantasie is zelfs nodig om die wereld te begrijpen en heeft daarmee een duidelijke en vrij praktische functie voor de mens."

(3) In een lunchroom op het vernieuwde Utrecht Centraal, een plek die tot voor kort maar weinig tot de verbeelding sprak, legt de filosofe uit wat die functie volgens haar is. "Toen ik nog een klein meisje was, fantaseerde ik vaak over hoe het leven zou zijn als volwassene. Ik deed dan hoge hakken aan en ging voor de spiegel staan." Die exercitie verschaftte Slob een kijkje in de toekomst. Precies zo werkt het in ons hoofd, denkt ze. "We verbeelden ons van alles en maken een voorstelling van hoe iets zou zijn wat in de wer-

kelijkheid niet zo is."

(4) Een van de grote vragen waar filosofen zich op richten, is of je de wereld kunt kennen, volgens Slob. "Ze gaan daarbij uit van een binaire tegenstelling tussen dat wat waar en dat wat onwaar is. Fantasie zou in die opvatting onwaar zijn; ze is immers geen realiteit." Toch klopt dat niet helemaal, aldus de filosofe. "Fantasie is misschien niet echt, maar wel degelijk reëel. Voel je het verschil tussen die twee? Fantasie hoort tot een verbeeldingswereld waarvan we vooraf accepteren dat die niet echt is. Maar toch heeft die verbeeldingswereld een duidelijke invloed op onze materiële werkelijkheid. Waar of onwaar zijn in dit geval moeilijk toepasbare begrippen."

(5) Volgens Slob moeten we fantasie zien als een mentale proeftuin, waarin ieder individu zich een verscheidenheid aan situaties voorstelt en in gedachten beleeft. Bevalt die verbeelde situatie je of juist niet? Wat zou je anders willen? "Je creëert in je hoofd zo een parallelle wereld waarin je alternatieven kunt bedenken die fijner of effectiever zijn. Zo kun je een stappenplan maken en verder komen in die reële wereld, zonder eerst talloze fouten te begaan."

(6) Filosoof en psychiater Damiaan Denys spreekt in vergelijkbare termen over fantasie als Slob. "Fantaseren is een van onze belangrijkste capaciteiten. Zonder zouden we niet kunnen overleven", zegt hij stellig. "Door fantasie zijn wij in staat tot anticipatie, zoals dit verschijnsel in de neurowetenschappen genoemd wordt. In de laatste jaren is daar steeds meer aandacht voor, omdat anticipatie mentale stoornissen

85 beïnvloedt. Het gaat hierbij om het vermogen van de hersenen om zich in te beelden wat er in bepaalde situaties zou kunnen gebeuren.”

(7) Denys geeft een eenvoudig maar herkenbaar voorbeeld. “Veel mensen zijn angstig als ze naar een sollicitatiegesprek moeten. Als ze zich inbeelden hoe zo’n gesprek gaat verlopen, worden ze rustiger. Dat gebeurt vaak onbewust. Sommige mensen fantaseren daarbij tot in het uiterste detail over zo’n situatie. Ze maken een beeld van de kamer, de dikte van het tapijt, de lichtinval, hoe het er zal ruiken. Dat vermogen maakt dat ze als het ware al tientallen malen dat gesprek gevoerd hebben. Die voorbereiding tempert de angstgevoelens.”

(8) “Cultuur speelt een bepalende rol bij fantaseren”, zegt Slob. “Je gebruikt concepten uit de wereld om je heen om die simultane werkelijkheid in elkaar te knutselen.” Dat verklaart ook waarom vrouwen zich kunnen verliezen in romantische verhalen uit de bouquetreeks. “Politiek gezien hebben we sterke bedenkingen bij die genderverhoudingen. Maar hoe afgekloven ook, toch zijn veel vrouwen er ontvankelijk voor.” Dat komt doordat die rolpatronen koninklijk uitgerold zijn in onze westerse cultuur, legt Slob uit. “Dat zit al in sprookjes. Daarin zie je passieve prinsessen die gered moeten worden door heroïsche prinses – dezelfde patronen als in die bouquetreeks. Zo leren vrouwen van jongs af aan zich te vormen naar bestaande beelden. Er bestaat dus een wisselwerking tussen jou, je fantasie en onze samenleving. Erg kritisch is dit type verbeelding inderdaad niet.”

(9) Slob is ervan overtuigd dat al die fantasieën, hoe wild of gedwee ook, nuttig zijn voor de mens. “Voor mijn boek *Hersenbeest* heb ik mij verdiept in

de evolutiebiologie. Sindsdien geloof ik sterk in een theorie die de ‘economie van de biologie’ heet. Die zegt dat we

135 blijven doen wat nuttig is. Met activiteiten die dat niet zijn, stopt onze soort vroeg of laat. Volg je deze wetmatigheid, dan moet fantaseren wel zinnig zijn. Waarom laten we die energie-slurpende hersenen van ons anders nog steeds zoveel overuren draaien?”

(10) Maar volgens Denys is het juist onmogelijk om in dergelijke termen te spreken over fantasie. “Verbeeldingskracht heeft volgens mij geen morali-
145 teit: die is er gewoonweg. Er zijn daarbij talloze fantasten die allerlei beelden en ideeën voortbrengen die nergens op slaan. Handopleggers en genezers, mensen die denken de toekomst te kunnen zien in dierentekens – dat alles is ook volstreekte fantasie. Of dat nuttig is? Voor sommigen geeft dat betekenis aan het leven, dan is er misschien
155 sprake van een bepaald nut. Maar heel productief is het niet.”

(11) Denys beschrijft daarnaast nog een ander type fantasie, dat niet beperkt wordt door iemands culturele context. “Want je kunt daar ook compleet aan voorbij fantaseren, in tegenstelling tot wat gebeurt bij die weinig kritische verbeelding. Dat is juist het mooie aan onze fantasie. Die is grenzeloos. Je kunt je hele samenlevingen voorstellen aan het uiterste einde van het heelal of de gedaante aannemen van een platvis van een onbestaande soort. Je fantasie is onbeperkt. Bij sommige creatievelingen wordt die fantasie wel zo bizar, dat
170 niemand die meer begrijpt.”

(12) “Het is wel belangrijk om duidelijk te maken dat fantasie zeker wel ongezonde situaties kan voortbrengen”, benadrukt Denys. “Je kunt een teveel aan fantasie hebben, waarbij een mens geen onderscheid meer kan maken tussen de fantasie en realiteit. Het is

duidelijk dat dit onwenselijke toestan-
180 den met zich meebrengt. Maar ook een
tekort aan fantasie kan ongezond zijn.
Mensen die in een depressie geraken,
komen daar sneller uit door hun voor-
stellingsvermogen. Met een beperkte
185 fantasie is dat een stuk moeilijker.”
(13) Wat dat betreft is Denys niet posi-
tief over onze tijd. “Fantaseren is een
kunst. Je moet ermee oefenen, anders
raak je het kwijt. Dat is nu precies het
190 euvel. Wij leven steeds meer in een
saaie, dode maatschappij die almaar
fantasielozer wordt. Zo lezen we steeds
minder, een activiteit waarbij fantasie
een grote rol speelt. Daarnaast hebben
195 we mobiele apparaten die aan het or-
ganiseren slaan als we bijvoorbeeld op
reis willen. Vroeger had je daar fantasie
voor nodig. Verder zijn er overal scher-

men die non-stop beelden produceren
200 die onze fantasie compleet platslaan.
We worden zo nauwelijks nog uitge-
daagd om fantasierijk op te treden.”
(14) Die fantasieloosheid is problema-
tisch, beaamt ook Slob, maar niet al-
205 leen voor een individu. “Ook idealen
zijn gebaseerd op verbeeldingskracht.
Echt grote politici en activisten kunnen
hun fantasieën bijna belichamen.
Martin Luther King²⁾ is daar misschien
210 wel het bekendste voorbeeld van. Hij
liet zijn fantasie spreken en schetste
een ideale wereld waarin alle rassen
harmonieus naast elkaar leefden.
Fantasie is dus niet alleen van levens-
215 belang voor de mens, ze is ook onont-
beerlijk voor een gezonde samen-
leving.”

*naar: Niels Mathijssen
in: Trouw, 25 september 2017*

noot 1 In de bouquetreeks worden romantische verhalen verteld waarin een man en een vrouw
verliefd op elkaar worden, maar eerst enkele hindernissen moeten overwinnen voordat ze
voor altijd samen kunnen zijn.

noot 2 Martin Luther King (1929-1968) is bekend door zijn geweldloze verzet tegen de
rassenscheiding in de Verenigde Staten.

Ga toch eens een weekendje spelen

(1) Een man (stoppelbaardje, lang donker haar en een T-shirt van de band Haevn) staat in een bos. Hij zet zijn zonnebril af en trekt een gewaad, 5 gemaakt van bruin leer en met grote schubachtige schouderstukken, over zijn hoofd. Hij gespt een zwaard om zijn middel, schminkt met een kwast zwart rondom zijn ogen, gekleurde 10 strepen op zijn wangen en kroont zich tot slot met een gehoornde bruine helm. Zo kalm als hij nu de laatste hand legt aan zijn uitdossing, zo ongeremd zal hij zich straks in het 15 strijdgewoel storten van een fictieve oorlog tussen mensen die allemaal in hun rol opgaan, in een wereld die niet echt bestaat, maar waar hij een weekend lang vol overgave in zal 20 geloven. Samen met honderden anderen.

(2) Erik d'Aes (40) is 'larper' (naar *live action role-playing*¹⁾) en een van de gezichten uit de korte documentaire *De Spelende Mens* van Sanne Rovers, die donderdagavond bij NPO3 te zien is. In hetzelfde jaar dat het klassieke historische boek *Homo Ludens*²⁾ van de Leidse historicus 30 Johan Huizinga zijn tachtigste verjaardag viert, brengt Rovers met haar film een ode aan de kunst van het spelen. In de documentaire volgt ze spelende volwassenen – van vrouwen die zeemeermin spelen tot mannen die vliegtuigjes besturen en van voetballers tot sjoelers – in de voorbereiding, de climax en de ontlading van hun spel. Gesproken wordt er in 40 de zevenentwintig minuten durende film nauwelijks, de zintuiglijke beleving van het spelen staat centraal.

(3) Lara Aerts kwam met het idee voor de film en deed de research. Ze 45 deelde haar fascinatie voor de selectieve manier waarop spelen voor volwassenen wordt geaccepteerd met Sanne Rovers. "*Live action role-players* zoals Erik d'Aes die in bos- 50 sen fictieve oorlogen uitvechten, worden door buitenstaanders nogal vreemd gevonden", zegt ze. "Maar voetballers die elke zaterdag met een groepje achter een bal aan rennen, 55 vinden we heel normaal. Wat ik met mijn film wil laten zien, is dat de essentie van het spelen bij al die verschillende vormen dezelfde is." Of je nu een vrouw bent die in een zwembad voor zeemeermin speelt of een 60 man die een modelvliegtuigje bestuurt, iedereen die speelt, raakt "even in betovering", zegt ze. "Iedereen die speelt, verliest zich voor 65 even in een activiteit die geen enkel ander doel dient dan het vrijblijvende plezier van de activiteit zelf."

(4) Maar volgens filosoof Coen Simon is het juist die vrijblijvende 70 essentie van spel die we in onze doelgerichte maatschappij steeds meer dreigen te verliezen. "We leven in een samenleving die geobsedeerd is door nut en productiviteit. Dat 75 sijpelt ook door in onze vrijetijdsbesteding. Wat we voor ons plezier doen, staat minder op zichzelf, maar moet tegenwoordig steeds vaker een doel dienen. Elke handwerk hobby 80 krijgt tegenwoordig een Instagrampagina. Elk dagboek wordt een blog. Sporten draait steeds meer om een fit lijf krijgen en steeds minder alleen om het plezier. Door ons spel een

85 hoger doel te geven, voelen we ons
ook in onze vrije tijd nog nuttig pro-
ductief”, zegt hij. “Maar zo ontnemen
we onszelf ook de adempauze van
het vrijblijvende spelen.”

90 **(5)** En dat terwijl juist in dat vrijblij-
vende volgens experts het biologisch
nut van spelen schuilt. Louk
Vanderschuren, hoogleraar neuro-
biologie aan de Universiteit Utrecht,
95 doet al meer dan twintig jaar onder-
zoek naar het belang van spelen bij
jonge ratten. “Ratten die niet of on-
voldoende hebben kunnen spelen,
kunnen simpele taken op het eerste
100 gezicht prima uitvoeren, maar als de
regels plotseling veranderen, kunnen
ze daar niet goed mee omgaan”, ver-
telt Vanderschuren. “Ook zijn ze min-
der goed in het inschatten van onbe-
105 kende sociale situaties. Ratten die
wel hebben kunnen spelen, zijn flexi-
beler en voelen beter aan welk ge-
drag in welke situatie gepast is.”

(6) Dat komt volgens Vanderschuren
110 doordat spel een context biedt waar-
binnen sociaal en fysiek gedrag vrijuit
kan worden uitgetoet, zonder
dat het consequenties heeft in de
realiteit. Vanderschuren vertelt: “Juist
115 omdat er tijdens het spelen niets op
het spel staat wat in het echte leven
gevolgen heeft, is het de ideale con-
text om verder te gaan dan je anders
zou durven, en de grenzen van je
120 eigen kunnen op te rekken.”

(7) Voor Erik d’Aes, de larper uit de
documentaire, is dat herkenbaar.

“Tijdens het larpen kan ik dingen
doen die ik anders nooit zou doen en
125 kanten van mezelf verkennen die ik
anders nooit zou verkennen. Tijdens
het spelen kan ik me out of the box
gedragen. Ik merk dat ik daardoor in
het echte leven ook creatiever en
130 flexibeler ben. Dat ik door alle onver-
wachte dingen die ik tijdens het
spelen meemaak, me ook in het
echte leven gemakkelijker aanpas.”

(8) Maar net als filosoof Coen Simon
135 wijst neurobioloog Vanderschuren
erop dat spel om die functie van
proeftuin te kunnen vervullen, aan
een belangrijke voorwaarde moet
voldoen: het moet leuk zijn. “Spelen
140 triggert net als eten en seks het belo-
ningscentrum in de hersenen. We
hebben het nodig om te overleven,
maar we doen het in de eerste plaats
omdat we er plezier aan beleven.

Voor kinderen is dat vanzelfspre-
kend, maar volwassenen verliezen
dat gaandeweg vaak uit het oog. De
competitie, het doel of de sociale
context van het spel wordt belang-
150 rijker dan de beleving. Terwijl in die
beleving juist de essentie van het
spelen schuilt.”

(9) En het is die beleving die
Sanne Rovers met haar korte film
155 *De Spelende Mens* feilloos voor het
voetlicht brengt: de betovering van
iets doen, puur om het plezier van
het doen.

*naar: Floor Bakhuys Roozeboom
in: NRC Handelsblad, 30 mei 2018*

noot 1 *live action role-playing*: rollenspel waarin mensen live verhalen naspelen

noot 2 *Homo Ludens*: de spelende mens

Dienstplicht voor vrouwen is geen emancipatie

(1) De Tweede Kamer stemde vorige week in met het wetsvoorstel om ook voor vrouwen de dienstplicht in te voeren. Dit houdt in dat in de toekomst ook alle meisjes van 17 jaar een brief ontvangen over de dienstplicht. Omdat de opkomstplicht in Nederland sinds 1995 is opgeschort, zal de wijziging geen grote praktische gevolgen hebben. Het voorstel is vooral symbolisch. Toch is het belangrijk stil te staan bij de betekenis van deze wijziging, met name omdat Defensie middels het motto 'gelijke rechten, gelijke plichten' pretendeert de emancipatie van vrouwen een dienst te bewijzen. Het invoegen van vrouwen in een verouderd systeem dat ooit door mannen voor mannen is ontworpen, zou echter niet als een mijlpaal in de emancipatie van vrouwen moeten worden gezien.

(2) Militaire dienstplicht voor vrouwen staat niet voor het eerst op de politieke agenda. Sinds 1811, toen de dienstplicht voor mannen in Nederland werd ingevoerd, heeft men meerdere malen overwogen om ook vrouwen dienstplichtig te maken. Tijdens de Tweede Wereldoorlog maakte de Nederlandse regering in Londen plannen om alle Nederlandse vrouwen die zich op dat moment in Groot-Brittannië bevonden, te verplichten tot 'non-combattante dienst'¹⁾ in militair verband. Ook in de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw, toen een begin werd gemaakt met de integratie van vrouwen in allerlei eenheden die tot dan toe alleen voor mannen openstonden, heeft de invoering van een dienstplicht voor vrouwen ter discussie gestaan. Toch

is er nooit tot een daadwerkelijke invoering ervan overgegaan. De achterstand van vrouwen op de arbeidsmarkt en hun ongelijke maatschappelijke positie ten opzichte van mannen voor wat betreft inkomen, status en macht vormde voor de regering een reden om vrouwen te ontzien.

Militaire dienstplicht bleef hierdoor een mannenaangelegenheid.

(3) Inmiddels is de situatie veranderd. Steeds meer vrouwen studeren af en vinden een baan, waardoor de verschillen tussen vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt zijn afgenomen. Deze situatie zorgt er volgens het ministerie van Defensie voor dat gelijke behandeling van mannen en vrouwen nu zwaarder weegt dan een eventuele achterstand op de arbeidsmarkt. Gelijke rechten betekent gelijke plichten, de landsverdediging zou daarbij geen uitzondering moeten zijn. Volgens de minister van Defensie kan een gedeelde verantwoordelijkheid voor de landsverdediging "een belangrijke concrete bijdrage leveren aan de gelijkwaardigheid van man en vrouw".

(4) Hoewel deze redenering op het eerste gezicht aannemelijk lijkt, valt er wel het een en ander op af te dingen. Zo kun je je afvragen of het invoeren van een dienstplicht voor vrouwen (gelijke plichten) wel het juiste middel is om gelijkwaardigheid tussen vrouwen en mannen (gelijke rechten) te bewerkstelligen. Gelijkwaardigheid betekent namelijk niet dat mannen en vrouwen hetzelfde moeten doen, maar vooral dat zij op gelijke wijze toegang moeten hebben tot macht en het vermogen om

invloed uit te oefenen op politieke besluiten. En dat is juist waar het in deze tijd nog aan ontbreekt. Zo zijn
90 vrouwen nog steeds sterk ondervertegenwoordigd in de politieke en militaire top, daar waar de besluiten omtrent militaire operaties en missies worden genomen. Een 'symbolische'
95 wetswijziging verandert daar niets aan.

(5) Het is op zich nastrevenswaardig dat de minister iets probeert te doen aan de vreemde situatie waarin de
100 ene helft van de bevolking kan worden opgeroepen tot militaire dienst en de andere niet. Maar zou het niet beter zijn om, juist andersom, de situatie van mannen aan die van
105 vrouwen aan te passen en de dienstplicht in zijn algemeenheid af te schaffen? Zoals de regering in een toelichting bij het wetsvoorstel al aangeeft, is het maar "de vraag of
110 Defensie behoefte heeft aan en ooit toegerust kan zijn op het oproepen van grotere bevolkingsgroepen". De moderne oorlogsvoering, die gekenmerkt wordt door geavanceerde tech-
115 nologie en wapensystemen, vraagt om een grote mate van expertise en niet om grote groepen onervaren dienstplichtigen, die eerst van begin af aan opgeleid en getraind moeten
120 worden. Bovendien kunnen dienstplichtigen binnen de huidige wetgeving alleen maar op vrijwillige basis buiten NAVO-gebied²⁾ worden ingezet. Dit maakt dat een reactivering

125 van de dienstplicht in tijden van conflict waarschijnlijk meer tijd, geld en energie kost dan zij voordelen oplevert.

(6) Waarom dan toch deze maatregel? Het lijkt erop dat Defensie met
130 het uitbreiden van de dienstplicht vooral wil investeren in de betrokkenheid van burgers bij de krijgsmacht. Want hoewel de waardering voor de
135 Nederlandse soldaat hoog is, zijn het maatschappelijk draagvlak voor Defensie en de politieke wil om overheidsgeld vrij te maken niet altijd vanzelfsprekend. Dat het invoeren
140 van een dienstplicht voor vrouwen hiervoor gebruikt wordt, is een politieke keuze. De manier waarop deze keuze echter wordt gerechtvaardigd – alsof het een bijdrage levert aan de
145 emancipatie van vrouwen – is niet alleen onjuist, maar ook enigszins gevaarlijk. Het gesuggereerde verband tussen militaire dienstplicht en een 'gelijkwaardige' plaats in de samenleving (gelijke rechten, gelijke
150 plichten) doet denken aan het negentiende-eeuwse, masculiene model van burgerschap, waarin burger-
155 schap pas echt betekenis krijgt via militaire dienst. Omdat vrouwen decennialang zijn uitgesloten van politieke macht op basis van het feit dat zij geen militaire dienst vervulden – en dus niet aan hun nationale
160 plichten zouden voldoen – lijkt mij dit niet een vorm van retoriek waar we naar terug zouden moeten willen.

naar: Kim Bootsma

in: NRC Handelsblad, 12 februari 2018

Kim Bootsma deed ten tijde van het schrijven van de tekst historisch onderzoek naar de integratie van vrouwen in de Nederlandse krijgsmacht (1968-1997), aan de Rijksuniversiteit Groningen.

noot 1 'non-combattante dienst': militaire dienst die geen betrekking heeft op gevechtshandelingen

noot 2 NAVO-gebied: gebied dat behoort tot het militair bondgenootschap van landen die het Noord-Atlantische verdrag uit 1949 hebben ondertekend. Tot de NAVO behoren de meeste Europese landen en de Verenigde Staten en Canada.

Tekst 4

Stervende talen

(1) Bij een Franse dorpsbakker moet je nog altijd niet aankomen met Engels. Dus zie je daar 's zomers regelmatig een Nederlander zwetend
5 een brood bestellen: "*Moi, eh... je... suis un pain!*"¹⁾ Oef, dat is eruit. Besmuikt lachend reikt de bakkersvrouw het brood aan. Als er op een camping of in een hotel een dokter
10 moet komen, wordt er één stokoude Nederlander uit zijn hol gesleept, die weet wat een *gorge* (keel) is, of *fièvre* (koorts). Vaak ben ik dat, of mijn man of vrienden. Wij spreken niet geweldig Frans, maar goed genoeg. Dat is
15 geen verdienste: we hebben het gewoon op school geleerd.
(2) Het zou best kunnen dat die Nederlander bij de Franse bakker
20 waterbouwkundige is, of hoogleraar duurzaamheid. Hoogopgeleid zijn is in Nederland geen garantie meer voor de beheersing van vreemde talen. Ook met het Duits is het droevig gesteld, maar met een komisch
25 Duits accent lijkt het nog wat.
(3) De tijd dat wij als dwerglandbewoners zo goed 'onze talen' spraken, is voorbij. Nederlanders spreken
30 nog maar één vreemde taal: Engels. Frans en Duits, de talen van onze buurlanden, tot ver in de vorige eeuw hoofdvakken op school, zakken snel weg. Als examenvak in het voort-
35 gezet onderwijs is Engels verplicht;

Frans en Duits zijn facultatief. Nog maar 17 procent doet eindexamen Frans en 32 procent Duits. In 1980 was dat 28 procent en 59 procent.
40 Op de in 1968 afgeschafte hbs²⁾ deed iedereen examen in drie moderne talen. Nu doet 26 procent van de vwo'ers wél eindexamen Latijn, een dode taal. Ze moeten wel, om te kunnen zeggen dat ze gymnasium doen.
45 (4) Als minder scholieren Duits en Frans kiezen, gaan minder jongeren die talen studeren. Er komen minder vertalers en leraren in die talen, minder mensen die boeken, films en kunst uit die culturen kennen. Zo verdwijnen ze vanzelf.
50 (5) Deze week kwam er een tegengeluid. Een noodkreet. Terwijl de discussie over Engels in het hoger onderwijs doorzeurt, laten docenten en wetenschappers in Duitse en Franse taal en cultuur zich horen. Hun hartstochtelijke pleidooi op
55 buurtaalonderwijs.nl/manifest om de positie van Frans en Duits te herwinnen, is ondertekend door onder
60 anderen de oud-politici Ben Bot, Hedy d'Ancona en Bram Peper. In het manifest wordt gepleit voor meer lesuren voor deze vakken, een verplichte kennismaking in de onderbouw, en eindexamens die ook de
65 actieve taalbeheersing toetsen, zoals spreken en luisteren.
70

(6) De argumenten zijn bekend en overtuigend: Frans en Duits zijn onze buurtalen, Duitsland is onze belangrijkste handelspartner. We kweken
75 sympathie door die talen te spreken; veel Duitse en Franse ondernemers spreken geen Engels. We lopen veel geld mis – “miljarden”, zegt het manifest; ik weet niet hoe je dat uitzoekt –
80 door onze botheid om overal in het Engels te beginnen. En is het niet armoedig dat studenten in de humaniora³⁾ belangrijke teksten niet in de oorspronkelijke taal kunnen
85 lezen?
(7) Het is welbewust beleid geweest. Stelselmatig werd ‘kies exact’ gepromoot, alfa-richtingen waren pretpakketten, voor de kneusjes. Voor de
90 diep gewenste internationalisering

was Engels wel goed genoeg. De overheid liet het aan de scholen zelf over of ze de afstervende talen nog wilden geven. Paul Schnabel, van
95 #onderwijs2032⁴⁾, vond dat ze best weg konden: wie Frans of Duits wilde leren moest maar een cursus volgen bij ‘de nonnen in Vught’⁵⁾.
(8) Ze hebben gelijk, de manifest-schrijvers. Maar dat gelijk krijgen ze pas als de noodzaak zich aandient. Waarom zou het Engels, met het oog op de brexit⁶⁾, altijd EU-voertaal blijven? Frankrijk en Duitsland zijn de
100 grootste landen van de unie. Misschien is het Amerika van Donald Trump⁷⁾ de komende jaren geen bewonderd gidsland meer. Scholen: spring in dat gat in de markt.

*naar: Aleid Truijens
in: de Volkskrant, 3 februari 2018*

Aleid Truijens is columnist en schrijft vaak over het Nederlandse onderwijs.

noot 1 “*Moi, eh... je... suis un pain!*”: letterlijk “Ik, eh.. ik... ben een brood!”

noot 2 hbs: hogere burgerschool, de voorloper van het huidige vwo

noot 3 humaniora: de studie van taal, geschiedenis en cultuur

noot 4 #onderwijs2032: voormalige denktank die in opdracht van de overheid adviezen ontwikkelde voor de toekomst van het onderwijs

noot 5 ‘de nonnen in Vught’: verwijst naar een bekende taalschool

noot 6 brexit: het vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie

noot 7 Donald Trump: 45e president van de Verenigde Staten van Amerika (2017-2021)

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen.

Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.